http://dx.doi.org/10.16926/zc.2016.42.20

Marian GŁOWACKI

Pro memoriam
Janusz Hereźniak (1935–2016)

6 marca 2016 roku odszedł do wieczności profesor zwyczajny Janusz Hereźniak, wieloletni wiceprezes Towarzystwa, znakomity naukowiec i artysta fotografik, który całe swe aktywne życie poświęcił na ochronę środowiska przyrodniczego na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej. Za olbrzymie zasługi w zakresie badań dotyczących poznania roślinności Regionu Częstochowskiego, jej ochrony oraz popularyzacji wiedzy Zarząd i członkowie Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego nadali mu honorowe członkostwo Towarzystwa.

Janusz Hereźniak urodził się 24 stycznia 1935 r. w Wancerzowie k. Częstochowy. Ojciec, Stefan, był mistrzem krawieckim. Matka, Waleria z d. Kowalczyk, prowadziła gospodarstwo domowe, pracując zaledwie kilka lat w pobliskiej hucie szkła. W roku 1936 cała rodzina przeniosła się do Częstochowy na Zacisze, gdzie w roku 1941 rozpoczął naukę w Szkole Podstawowej nr 16; klasę 7 ukończył w roku 1948 w Szkole Podstawowej nr 21. W latach 1948–1952 uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego im. H. Sienkiewicza w Częstochowie. Po maturze bezskutecznie 3-krotnie starał się dostać na studia medyczne. Nie był jednak przyjmowany ze względu na pochodzenie społeczne – oficjalnie „z braku miejsc". W tym czasie, tj. w latach 1953–1956, pracował w Szpitalu Miejskim im. Wł. Biegańskiego w Częstochowie w charakterze przyuczonego laboranta rentgenowskiego.

W okresie „odwilży" w roku 1956 podjął starania o przyjęcie na studia biologiczne na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie dnia 1 października 1956 roku otrzymał indeks studenta biologii. Od początku aktywnie włączył się w działalność społeczną w ruchu studenckim. Wstąpił do Zrzeszenia Studentów Polskich, pracując w Kole Naukowym Biologów studentów UŁ; od roku akademickiego 1959/1960 pełnił w nim funkcję przewodniczącego. W roku 1959, w okresie wakacji, wziął udział w pierwszym „po odwilży" wyjeździe przedstawicieli polskich studenckich kół naukowych biologów do Związku Radzieckiego, odwiedzając Moskwę, Krym i Kijów.

Z wyprawy tej przywiózł zielnik roślin naczyniowych z Krymu oraz bogate materiały fotograficzne, które zaowocowały powstaniem jego pierwszej indywidualnej wystawy fotograficznej pt. *Moskwa – Krym – Kijów* – eksponowanej w marcu 1960 r. w Klubie Rady Uczelnianej ZSP przy Uniwersytecie Łódzkim. Studia ukończył 19 maja 1961 roku, uzyskując dyplom magistra biologii na podstawie pracy magisterskiej pt. *Rezerwat modrzewiowy – Trębaczew*, wykonanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jakuba Mowszowicza w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UŁ.

Jeszcze w okresie studiów, tj. od 2 lutego 1961 r., został zatrudniony w tejże Katedrze – jako technik, a następnie – od 1 października 1961 – został powołany na stanowisko asystenta naukowo-dydaktycznego, zaś w roku 1964 – awansowany na starszego asystenta. W listopadzie 1969 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Zbiorowiska roślinne doliny Widawki* uzyskał stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych, a w roku 1970 – stanowisko adiunkta. Promotorem jego pracy doktorskiej był prof. dr hab. Jakub Mowszowicz, zaś recenzentami: doc. dr hab. Izabela Dąbska z UAM w Poznaniu oraz doc. dr hab. Klemens Kępczyński z UMK w Toruniu.

Zainteresowania i badania naukowe Janusza Hereźniaka sytuowały się wówczas na pograniczu geobotaniki i ekologii roślin; związane były one ze zróżnicowaniem i dynamiką przemian roślinności naturalnej i półnaturalnej pod wpływem naturalnych oraz antropogenicznie zmieniających się warunków środowi-

skowych na bliskiej mu, rodzimej, ziemi częstochowskiej. Znalazło to odbicie w wyborze tematu rozprawy habilitacyjnej, zatytułowanej: *Stosunki geobotaniczno-leśne północnej części Wyżyny Śląsko-Krakowskiej na tle zróżnicowania i przemian środowiska*. Recenzentami tej rozprawy byli: prof. dr hab. Janusz B. Faliński z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki z Instytutu Botaniki PAN w Krakowie i prof. dr hab. Romuald Olaczek z Uniwersytetu Łódzkiego.

W dniu 22 listopada 1994 roku Rada Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UŁ nadała Januszowi Hereźniakowi stopień doktora habilitowanego nauk biologicznych z zakresu ekologii. Jego specjalistyczne zainteresowania naukowe skupiały się głównie wokół: florystyki, biologii i chorologii roślin naczyniowych oraz dendrologii.

Dnia 1 lipca 1996 roku został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin, Katedry Botaniki UŁ, a 1 października tegoż roku – powołany do pełnienia funkcji kierownika Katedry Botaniki UŁ. Po reorganizacji Katedry w roku 2000, a następnie Wydziału BNZ UŁ (2001) pełnił funkcję kierownika Katedry Geobotaniki i Ekologii Roślin Instytutu Ekologii i Ochrony Środowiska Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Łódzkiego – do czasu przejścia na emeryturę, tj. do 1 października 2005 roku. 1 lipca 2001 roku został mianowany przez JM Rektora UŁ na stanowisko profesora nadzwyczajnego UŁ na czas nieokreślony, a w dniu 22 stycznia 2003 roku Prezydent RP nadał mu tytuł naukowy profesora nauk biologicznych. Dnia 1 lutego 2003 r. Rektor UŁ mianował go na stanowisko profesora nadzwyczajnego UŁ na stałe. Dnia 2 marca 2005 r. Minister Edukacji i Sportu w Warszawie mianował prof. J. Hereźniaka na stanowisko profesora zwyczajnego Uniwersytetu Łódzkiego.

Inną sferą działalności twórczej Janusza Hereźniaka jest fotografia przyrodnicza, którą zainteresował się po maturze (ok. 1952 roku) pod wpływem książki Włodzimierza Puchalskiego *Bezkrwawe łowy*. Początkowo uprawiał ją amatorsko, zdobywając od roku 1958 konieczną wiedzę i umiejętności w gronie członków Łódzkiego Towarzystwa Fotograficznego. Później – profesjonalnie, kiedy komisyjnie w roku 1965 został przyjęty do Związku Polskich Artystów Fotografików w Warszawie, jako jego członek rzeczywisty (nr leg. 319). Uprawiana przez niego fotografia ma charakter dokumentacyjno-naukowy oraz artystyczny i wiąże się ściśle z jego pracą naukowo-badawczą oraz popularyzacją wiedzy przyrodniczej.

Na przełomie 1974 i 1975 roku współorganizował i brał udział w wyprawie naukowej pracowników UŁ do Afryki Równikowej, przywożąc zielnik, złożony z ok. 1100 arkuszy zawierających 358 taksonów roślin naczyniowych oraz dokumentację fotograficzną (3 tys. zdjęć czarno-białych i ok. 4,5 tys. barwnych przezroczy).

W okresie od 1 stycznia 1990 r. do 30 czerwca 1991 r. otrzymywał stypendium twórcze Ministra Kultury i Sztuki – Departament Plastyki w Warszawie, w związku z przygotowywanym wówczas albumem pt. *Polskie Parki Narodowe*, wydanym przez „PAROL" (Kraków 1994, 1995, 1999).

Pozostawił archiwum fotograficzne składające się z ok. 64 tysięcy skatalogowanych zdjęć – negatywów czarno-białych i barwnych oraz z ok. 17 tys. uporządkowanych zdjęć barwnych na materiale odwracalnym, średniego i małego formatu. Ponadto dorobek fotograficzny Janusza Hereźniaka to m.in. 34 indywidualne oraz zbiorowe wystawy fotograficzne, eksponowane w kraju i za granicą. Był również twórcą: 2 wystaw fotograficznych, m.in. *Świat roślin na różnych poziomach organizacji życia, widziany oczami botaników*, złożonej z 214 prac eksponowanych w Warszawie (1997) i w Łodzi (1998), a także autorem 13 publikacji z zakresu fotografii naukowej i artystycznej. Nieznana jest liczba jego zdjęć publikowanych w wydawnictwach periodycznych o charakterze naukowym, popularno-naukowym i artystycznym, prawie we wszystkich wydawnictwach przyrodniczych i fotograficznych. Był autorem 2 albumów fotograficznych, m.in. *Zielone grądy i czarne bory Białowieży* z tekstem J.B. Falińskiego, Warszawa (1977) oraz ponad 20 autorskich zestawów fotograficznych w zwartych wydawnictwach książkowych.

Jego prace fotograficzne znajdują się w zbiorach: Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Narodowego we Wrocławiu i Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi, w Akademickiej Galerii Fotografii Uniwersytetu w Siedlcach, a także w Nowym Yorku (USA) i w zbiorach prywatnych. O jego działalności fotograficznej ukazało się około 30 artykułów, głównie w postaci recenzji wystaw indywidualnych i krótkich not biograficznych. Pełną notę biograficzną J. Hereźniaka zamieściło w roku 1984 szwajcarskie wydawnictwo Camera Obscura CH-12488 Hermance w *Photographers Encyclopedia International 1839 to present*, którego kolejne wydanie pt. *Photographers Encyclopedia International from its to the present* ukazało się w roku 1996 na płycie Mac/PC w Editions Ides et Calenders S.A., Switzerland.

W czasie swej pracy naukowo-dydaktycznej wypromował 5 doktorów, 23 magistrów i 6 licencjatów; był opiekunem 35 prac magisterskich.

Poza Uczelnią, od 25 lat współorganizował i prowadził, wg własnego pomysłu, regionalne konkursy dendrologiczne z nagrodami dla młodzieży szkolnej pn. *Znam drzewa i krzewy*, wspólnie z Sekcją Dendrologiczną PTB, Zarządem Okręgu LOP, Kuratorium Oświaty i Wychowania: w Łodzi 17 edycji (1984–2000) – są kontynuowane i 12 w Częstochowie – od roku 2000.

Dorobek pisarstwa naukowego prof. J. Hereźniaka składa się z ponad 232 prac, z których 175 to prace publikowane, a 77 spośród nich to oryginalne prace twórcze (monografie, artykuły i opracowania kartograficzne). Prace nieopublikowane (ok. 60 pozycji) to głównie dokumentacje projektowanych parków i rezerwatów przyrody, a także inwentaryzacje przyrodnicze gmin, parków krajobrazowych i wiejskich oraz ważniejsze opinie i ekspertyzy.

Zwieńczeniem dorobku naukowego prof. J. Hereźniaka oraz jego działalności w dziedzinie fotografiki jest wydanie w 2014 r. monumentalnego albumu pt. *Mocarze czasu – pomnikowe drzewa na świecie i na ziemi łódzkiej*.

Profesor J. Hereźniak prowadził szeroką działalność w radach i organach opiniodawczo-doradczych. Był członkiem rady redakcyjnej Rocznika Naukowe-

go Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska: „Natura Silesiae Superioris" w Katowicach – od 1997; Rady Społeczno-Naukowej ds. Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych woj. Częstochowskiego – w latach 1983–1995; Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody w Częstochowie (członek 1976–1980, 1989–1990, 1992–1998, przewodniczący 1992–1995); Rady Nadzorczej Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Częstochowie 1993–1996; Komisji Ochrony Obszarów Torfowiskowo-Wodnych Państwowej Rady Ochrony Przyrody w Warszawie (1986–1995); Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody w Łodzi (członek 1987–2002, przewodniczący 1990–1992); Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody w Katowicach (1999–2005); Wojewódzkiej Rady Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego w Katowicach (2005–2010); Rady Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w Katowicach (2003–2010); Rady Muzeum Częstochowskiego (od 2004); biegłym w zakresie gospodarki rezerwatowej, ochrony flory, organizacji i funkcjonowania ochrony przyrody, ochrony krajobrazu – decyzją Ministra Ochrony Środowiska (Warszawa 1995) oraz Wojewody Łódzkiego (1994 i 2000). Prof. Hereźniak był współautorem projektu i orędownikiem powołania Jurajskiego Parku Narodowego oraz twórcą Parku Krajobrazowego Lasy nad Górna Liswartą.

Za zasługi został wielokrotnie odznaczony. Odznaczenia te to: Złoty Krzyż Zasługi – 1982 i 2011 r.; Srebrny Krzyż Zasługi – 1979; Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury" – 1980 i „Zasłużony dla kultury polskiej" – 2009; Złota Odznaka „Za zasługi dla ochrony środowiska i gospodarki wodnej" – 1987, 1988 i Odznaka Honorowa za Zasługi dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej nr 1571 Min. Środowiska – 2010 r.; Srebrna i Złota Odznaka Centralnego Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego – 1978, 1982; Medal Komisji Edukacji Narodowej RP – 2004; Honorowa Odznaka m. Łodzi – 1987; Honorowa Odznaka „Zasłużonemu dla rozwoju województwa częstochowskiego" – 1998; Medal im. Prof. Bolesława Hryniewieckiego PTB za upowszechnianie wiedzy botanicznej – 1995; Złota Odznaka Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika – 1980; Złota Odznaka LOP „Zasłużony dla ochrony przyrody" – 1982; Złota Honorowa Odznaka Pol. Tow. Chirurgów Drzew – 2001; Złota Odznaka Fotografa-Krajoznawcy ZG PTTK – 1977; Medal pamiątkowy Jana Bułhaka – 1977; Złota Odznaka Federacji Amatorskich Stowarzyszeń Fotograficznych w Polsce – 1984; Złoty Medal Łódzkiego Towarzystwa Fotograficznego – 1987; Medal 150-lecia fotografii – Warszawa 1989; Złota Odznaka Uniwersytetu Łódzkiego – 1982; Medal 70-lecia Łodzi Akademickiej – 1996; „Zielony Czek A.D. 2005: – Nagroda specjalna z okazji Dnia Ziemi – Kapituła Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach. 22.04.2005 r.; Nagroda Karola Miarki – Katowice – Opole 2006.

Wielce Szanowny Panie Profesorze, Członkowie i Zarząd Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego żegnają Cię z głębokim żalem. Dziękujemy Ci za współpracę i całą owocną działalność na rzecz ochrony przyrody naszego regionu, zwłaszcza drzew, oraz za popularyzację wiedzy o przyrodzie regionu.